

GLOBALNÉ PROBLÉMY SÚČASNOSTI A SNAHY O RIEŠENIE

Viktor WITTLINGER

GLOBAL PROBLEMS OF THE PRESENT TIME AND EFFORTS TO SOLVE THEM

Abstrakt

Globalné problémy životného prostredia sú v hierarchii všeobecne uznávaných priorít zachovania života kladené hneď za hrozbu zániku civilizácie v dôsledku použitia zbraní hromadného ničenia. Sú závažnejšie ako problémy ideológií, náboženstiev, národností a pod. Vývoj a riešenie ekologických problémov podmieňuje a spätne ovplyvňuje aj rast populácie, rozvoj vedy a techniky, sociálne myslenie a riadenie ekonomických systémov. Pritom ekonomické a ekologické záujmy sú často v priamom protiklade a hľadanie kompromisu, resp. prijateľných riešení je veľmi obtiažne.

KLúčové slová: environment, ekonómia, problémy

Abstract

Global environmental problems are in the hierarchy of generally accepted priorities for the preservation of life situated immediately after the threat of extinction of civilization as a result of use of weapons of mass destruction. They are more serious than the problems of ideologies, religions, nationalities, etc. Development and solution of environmental problems make conditions and they also affect the growth of the population, the development of science and technology, social thought and management of economic systems. In doing so, economic and ecological interests are often in direct contradiction, and finding a compromise or acceptable solutions is very difficult.

Key words: environment, economics, problem

Úvod

Obdobie vynálezov začiatkom devätnásteho storočia prinieslo nielen to, že bohatšie vrstvy mali možnosť dostať sa k najnovším vynálezom a ostatné vrstvy obyvateľstva mali na dosah lepšie šaty, topánky, nábytok a možnosti dopravy, ale predovšetkým poklesli ceny väčšiny tovarov v dôsledku vládnej podpory voľného obchodu. Tento hospodársky rozkvet bol pociťovaný všade, ale najviac vo Veľkej Británii. Minister financií Robinson v rokoch 1822-25 redukoval dane a clá, mnohé zrušil celkom. Všetky typy starodávnych obmedzení, kvót, subvencií a daní, ktoré obmedzovali voľný tok tovarov a služieb, boli redukované alebo zrušené a trh mohol voľne diktovať ceny a množstvo. JOHNSON konštatuje, že Robinson bol prvý štátnik v histórii, ktorý položil základy konzumnej spoločnosti¹.

V roku 1825 sa Robinson chválil, že súčasná prosperita nemá vo svojich základoch slabinu, v jej štruktúre nie je nič umelého a v jej dobrých výsledkoch nie sú slabé miesta. Zároveň v Dolnej snemovni prezentoval názor, že v ľudskej spoločnosti existuje princíp, ktorý národy vedie k tomu, aby sa navzájom otvárali, aby vytvárali nové užšie vzťahy a poskytovali si vzájomné výhody – princíp, ktorý vytvára nové potreby, určuje nové túžby, vyhľadáva nové potešenia a vďaka Prozreteľnosti prispieva k celkovému šťastiu ľudstva – je vždy žijúci, vždy v pohybe a má večnú tendenciu ísť dopredu – a ak sledujeme užitočnosť, akým sú pre tento princíp objavy modernej vedy a magická energia parného stroja, kto by mohol pochybovať, že sa stále rozvíja a je neustále účinný?

Robinson takto upozornil na niekoľko faktov, ktoré vyplývajú zo spojenia modernej vedy a priemyslu:

- otváranie trhov – v súčasnom ponímaní proces globalizácie
- vyhľadávanie nových potešení – v súčasnom ponímaní prebiehajúca špirála neustálej mediálnej prezentácie nových „vylepšených, modernejších, esteticejších,“ výrobkov za účelom uspokojenia potrieb konzumnej požiadavky spoločnosti
- to čo je pre dnešnú generáciu luxus – je možno pre ďalšiu generáciu každodenná nevyhnutnosť

Problémy spojené s globalizáciou

Globalizáciu je možné charakterizovať ako proces vytvárania jednotnej svetovej ekonomiky a spoločnosti. Globalizáciu predpovedali už v roku 1848 K. Marx a B. Engels^{2, 3}. Nové hodnotenia K. Marxa identifikujú tohto mysliteľa z 19. storočia ako „proroka globalizácie“, pretože zaregistroval, že kapitál má na jednej strane tendenciu k expanzivnosti

¹ Johnson P., 1998: Zrození moderní doby. – Praha

² Zeman J., 2000: Globalizace a ochrana životního prostředí. – Praha

³ Soros G., 1999: Kríza globálneho kapitalizmu. – Kalligram, Bratislava, 238 s.

a technologickým inováciám a na druhej strane vyvoláva spoločenskú nerovnosť a nestabilitu⁴. Marx si všimol už v minulom storočí paradox: čím je úspešnejšia globalizácia, tým viac vyvoláva zápornú reakciu⁵.

Problémom je, že globalizácia tak ako prebieha je proces vysoko rozporný. V súčasnosti ho určujú veľké nadnárodné spoločnosti, ktoré sledujú predovšetkým dosiahnutie svojich dlhodobých maximálnych ziskov. Robia tak žiadanými spôsobmi, najmä realizáciou najnovších poznatkov vedy a techniky vo výrobe, včítane poznatkov znižujúcich poškodzovanie životného prostredia, ale taktiež nežiaducimi spôsobmi, včítane spôsobov namierených proti životnému prostrediu. Súčasná globalizácia zaisťuje malej menšine občanov Zeme, ktorí sú predovšetkým z ekonomicky vyspelých štátov OECD, obrovský materiálny blahobyť, ktorého súčasťou je rozsiahle plytvanie v hmotnej spotrebe⁶.

Základným rysom globalizácie a kľúčovým problémom dneška, ktorý sa premieta do stupňovania environmentálnych a sociálnych problémov a do oslabovania demokracie je proces vyvlastňovania moci demokraticky zvolených a ľuďom zodpovedných štruktúr v prospech obchodných spoločností, ktoré nie sú nikým volené a nie sú spoločnosti zodpovedné⁷. V súčasnosti prebieha rozsiahly proces tzv. mcDonaldisácie, ktorá ovplyvňuje jednotlivé sektory spoločnosti, pričom sa šíria zdravotné problémy a zhoršuje životné prostredie⁸.

Pred ľudstvom stoja na prahu 21. storočia dva kardinálne problémy: ekologické ohrozenie biosféry a nebezpečenstvo konfrontácie rozvinutého Severu s neindustrializovaným Juhom. Predstierať, že sa nás uvedené problémy nedotýkajú, by bolo krátkozraké a nezodpovedné⁹. Problémy životného prostredia, podobne ako nebezpečenstvo masovej migrácie, ukazujú – možno prvýkrát – ako by Juh mohol vážne ohroziť Sever¹⁰.

V procese globalizácie bude zaujímavé sledovať meniace sa postavenie medzinárodných, národných a lokálnych inštitúcií vo vzťahu k občanom, malým a stredným podnikom, resp. nadnárodným spoločnostiam.

FRENCH navrhuje, aby úlohy delegované vládami medzinárodným inštitúciám boli obmedzené na tie, ktorých riešenie bezpodmienečne nevyžaduje spoluprácu¹¹. Generálny tajomník UNCED Maurice Strong vo svojom prejave v roku 1987 vysvetľuje: „...prvotným organizačným princípom akéhokoľvek systému riadenia musí byť ten, podľa ktorého musí byť zodpovednosť za každú oblasť činnosti prenesená na úroveň, ktorá je najbližšia okruhu ľudí, ktorých sa týka, a na ktorej môže byť daná činnosť prevedená najefektívnejšie...“. Podľa tohto kritéria by sa počet problémov, ktoré je potrebné riešiť na globálnej úrovni, obmedzil.

Rast hmotného blahobytu verzus ochrana životného prostredia

Zložitý problém, ako zlúčiť rast hmotného blahobytu ľudí s úlohami zachovať a ďalej zlepšovať životné prostredie, má niekoľko základných momentov:

- nepretržite sa zosilňujúce pôsobenie ekonomických činností na životné prostredie,
- čoraz výraznejšie a uvedomejšie sa stáva chápanie skutočností, že životné prostredie a jeho prírodné zdroje sú obmedzené,
- obmedzenosť zdrojov životného prostredia stavia pred hospodársku činnosť akúsi hranicu prípustných záťaží, prekročenie ktorých môže vyvolať nežiaduce nenávratné zmeny v rovnováhe a fungovaní životného prostredia,
- zvyšuje sa úloha životného prostredia v ekonomickom živote, zosilňuje sa vzájomné prenikanie, splyvanie a zrastanie ekonomiky a životného prostredia.

Skutočnosť, že životné prostredie je z väčšej časti verejným statkom, charakterizuje

- možnosť súbežného využívania viacerými jednotlivcami bez toho, aby si v jeho využívaní pri dodržaní zásad racionálneho správania a optimálneho využívania vzájomne konkurovali
- nemožnosť vylúčiť kohokoľvek z využívania, a to zo spoločensko-politických dôvodov aj v prípade, ak by vylúčenie bolo technicky možné.

V reálnom živote to znamená, že pri absencii nástrojov ochrany životného prostredia nemožno nikoho z využívania životného prostredia vylúčiť ani vtedy, ak neprispieva na jeho ochranu. Problémom je, že snaha po maximalizácii zisku vedie podnikateľské subjekty k tomu, že zdroje životného prostredia využívajú nešetrne. Je to najmä vtedy, keď stimul k jeho optimálnemu využívaniu nie je dostatočne účinný. Podobné správanie majú aj spotrebitelia, ktorí sa zameriavajú predovšetkým na maximalizáciu úžitkov¹².

⁴ Čulík J., 2000: Marx v zrcadle globalizace. – Britské listy. - [on-line] Available on - URL:

><http://blisty.internet.cz/0009/20000915d.html><, 20.10.2000, cit. HUDIS P.,2000: Encyclopaedia Britannica, Britannica.com

⁵ Čulík J., 2000: Marx v zrcadle globalizace. – Britské listy. - [on-line] Available on - URL:

><http://blisty.internet.cz/0009/20000915d.html><, 20.10.2000, cit. Micklethwait J. et Wooldridge A.,2000:A Future Perfect: The Challenge and Hidden Promise of Globalisation

⁶ Zeman J., 2000: Globalizace a ochrana životního prostředí.-Praha

⁷ Patočka J., 2000.: O globalizaci a potřebě demokracie.- in Papoušek J.2000: Hovory o ekologii.-Praha, 179 s.

⁸ Ritzer G., 1996: McDonaldizace společnosti. - Praha

⁹ Nováček P., Huba M., 1994: Ohrožená planeta.- Olomouc, 203 s.

¹⁰ Kennedy P., 1993: Svět v jednadvacátém století.- Praha, 441 s.

¹¹ French H.F.,1992: Posílení celosvětového dozoru a vlivu na životní prostředí.- In. Brown L.R. a kol.,1992: Stav světa 1992.- New York-Praha, 272 s.

¹² Romančíková E., 1997: Životné prostredie, ekonómia a financie.- Bratislava, 159 s.

V štátnom rozpočte sa zabúda na čerpanie prírodných zdrojov. Do úvahy by sa mali brať aj ďalšie náklady súvisiace s ochranou životného prostredia. Náklady, ktorých príčinou sú chybné politické rozhodnutia a ktoré musia v dôsledku znečisteného životného prostredia vynakladať podniky a spotrebiteľia, sa takisto zvyčajne nezaznamenávajú¹³.

Pochopenie niektorých základných ekonomických princípov objasní príčinu ľudského krátkozrakého a nešetrného sa chovania k prírode. Jedno z najuznávanejších pravidiel ekonómie hovorí, že dobrovoľná obchodná transakcia je možná len vtedy, ak je výhodná pre obidve zainteresované strany, pričom sa predpokladá, že všetky náklady a úžitok z transakcie sa dotýka len jej účastníkov. V určitých prípadoch sa ale niektoré úžitky alebo náklady dotýkajú osôb, ktoré sa transakcie priamo nezúčastnili. Medzi tieto externality najčastejšie patrí ničenie životného prostredia ako nepriamy dôsledok ľudskej ekonomickej aktivity. Tam, kde externality existujú, nie je trh prostriedkom k všeobecne prosperujúcej spoločnosti. Z tohto zlyhania trhu potom pramení nerovnomerné rozloženie zdrojov, ktoré dovoľia určitým ľuďom prosperovať na úkor životného prostredia a prípadne celej spoločnosti¹⁴.

Rôzne prvky ekonomiky sú nerovnako späté s jednotlivými zložkami životného prostredia, ale táto väzba bude časom nadobúdať čoraz globálnejší charakter, životné prostredie sa začne viac „ekonomizovať“ a ekonomika „ekologizovať“¹⁵. Stav životného prostredia, v ktorom musí fungovať moderná ekonomika, núti komplexne preskúmať hospodárske problémy pod zorným uhlom požiadaviek prostredia a problémy životného prostredia pod zorným uhlom požiadaviek ekonomického rozvoja. Ide o analýzu triedy systémov, v ktorých základnými zložkami sú ekonomika a životné prostredie a možno ich nazvať systémami typu ekonomika – životné prostredie alebo ekonomicko – ekologickými, ekologickými systémami.

V súčasnosti dochádza k neracionálnemu využívaniu prírodných zdrojov, kontaminácii pôdy a masovému hromadeniu tuhých odpadov. Tento jav súvisí s trendom tzv. industriálnej spoločnosti orientovať sa v čoraz väčšej miere na nákup tovarov, ktoré sa po jednom, prípadne niekoľkých použitiach v priebehu krátko obdobia vymieňajú podľa hesla „po použití zahodte“¹⁶. Dlhodobé riešenie problému odpadov spočíva v redukcii produkcie odpadov a v neposlednom rade v recyklácii, ako aj v používaní viac sofistikovaných technológií¹⁷.

Skúsenosti ukazujú, že znižovanie znečistenia a čistejšia produkcia môžu mať veľké výhody v medzinárodnej konkurencii¹⁸.

V dejinách existujú prípady, keď kultúry vyčerpali svoje prírodné zdroje:

- Úbytok cédrových lesov v Libanone: Libanon bol od roku 2600 pred Kr. až súčasnosť pokrytý cédrovými lesmi. Kedysi bolo pohorie Libanonu pokryté cédrovými lesmi, ktoré boli slávne pre svoju krásu a mohutnosť. Šalamúnov chrám bol postavený z cédrov z tejto oblasti rovnako ako mnoho fenických lodí. V treťom tisícročí pred Kr. zbohatol Byblos z obchodu s drevom. Egypťania používali cédrové drevo ako konštrukčný materiál a miazgu pre mumifikáciu. Exploatácia lesov pokračovala po stáročia a dnes ostávajú len malé zvyšky.
- Územie Mezopotámie 7000 až 1800 pred Kr.: Okolo roku 7000 pred Kr. začali ľudia v území Mezopotámie meniť prírodné prostredie. Pretože je tu nedostatok vodných zrážok, musela byť pôda zavlažovaná a dopyt po potrave rástol s rastom populácie. Zavlažovaná pôda sa postupne zasolila a podmáčala. Záznamy už v roku 2000 pred Kr. poznamenávajú, že „zem zbledla soľou“. Okolo roku 1800 pred Kr. sa zrútil celý poľnohospodársky systém, ktorý bol základom sumerskej civilizácie.

V súčasnosti má však prekročenie limitov prírodného prostredia už globálne dôsledky. V roku 1972 v knihe Meadows et al.: *The Limits to Growth* autori na základe výpočtov a vtedy dostupných informácií dospeli k záveru, že ľudia čoskoro úplne vyčerpajú niektoré neobnoviteľné prírodné zdroje (ako napr. ropu, zemný plyn). Týmito zisteniami sa zaoberala o niekoľko rokov neskôr Svetová komisia životného prostredia a rozvoja (World Commission on Environment and Development – WCED) vedená vtedajšou nórskou premiérkou Brundtlandovou. V roku 1987 publikovala Brundtlandská komisia správu *Naša spoločná budúcnosť* (Our Common Future), v ktorej jasne upozornila na fakt, že z prírody nesmieme odberať viac, ako sa stačí reprodukovať bez strát na ďalšej produktivite. Táto správa takisto prvýkrát zaviedla termín udržateľný rozvoj (sustainable development), ako rozvoj, ktorý zabezpečuje potreby súčasnej generácie bez toho, aby tým obmedzil možnosti budúcich generácií uspokojovať ich budúce potreby.¹⁹

Zákon č. 17/1992 Z. z. o životnom prostredí (§ 6) definuje trvalo udržateľný rozvoj ako rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov.

Slovenská stratégia trvalo udržateľného rozvoja ho charakterizuje ako cielený, dlhodobý (priebežný), komplexný a synergický proces, ovplyvňujúci podmienky a všetky aspekty života (kultúrne, sociálne, ekonomické, environmentálne a inštitucionálne), na všetkých úrovniach (lokálnej, regionálnej, globálnej) a smerujúci k takému funkčnému modelu určitého spoločenstva (miestnej a regionálnej komunity, krajiny, medzinárodného spoločenstva), ktorý kvalitne uspokojuje biologické, materiálne, duchovné a sociálne potreby a záujmy ľudí, pričom eliminuje alebo výrazne obmedzuje zásahy ohrozujúce,

¹³ Mayerová C., 1994: Úsilie o rovnováhu medzi ochranou životného prostredia a ekonomickým rastom. - Vienna

¹⁴ Primack R.B. - Kindlmann P. - Jersáková J., 2001: *Biologické princípy ochrany prírody*. - Praha, 349 s.

¹⁵ Meleškin M.T. - Zajcev A.P. - Ch. Marinov, 1981: *Ekonomika a životné prostredie – vzájomné pôsobenie a riadenie*. – Bratislava, 181 s.

¹⁶ Lacko R., 1975: *Ekonomické problémy životného prostredia*. - Bratislava, 235 s.

¹⁷ Beazley M., 1988: *The Eart Report – Monitoring the Battle for our Environment*. - London, 240 s.

¹⁸ OECD, 1991: *The State of the Environment*. – Paris, 297 s.

¹⁹ Gro Harlem Brundtland, *Director-General Entry on duty in Geneva: 21 July 1998*. - [on-line] Available on - URL: <http://www.who.int/dg/brundtland/brundtland/en/>

poškodujúce alebo ničiace podmienky a formy života, nezaťažuje krajinu nad únosnú mieru, rozumne využíva jej zdroje a chráni kultúrne a prírodné dedičstvo.²⁰

Európsky parlament definoval udržateľný rozvoj ako zlepšovanie životnej úrovne a blahobytu ľudí v medziach kapacity ekosystémov pri zachovaní prírodných hodnôt a biologickej rozmanitosti pre súčasné a budúce generácie.

Prispôsobovanie prírodného prostredia

Termín krajina má rozmanitý význam, napr. hovorový, historický, geografický, demografický, urbanistický, ekonomický, územno - správny, hygienický a pod. V ekologickom chápaní považujeme krajinu za územie s určitými životnými podmienkami pre človeka. Krajinu možno charakterizovať podľa rôznych kritérií. Najčastejšie sa klasifikuje krajina podľa počtu antropogénnych prvkov v nej. Krajina, v ktorej sú zásahy človeka minimálne, sa nazýva prírodná krajina, ak sú v nej zastúpené aj socioekonomické prvky, hovoríme o kultúrnej krajine. Tento typ krajiny v súčasnosti prevláda. Názov "kultúrna" krajina nie je najvhodnejší, lebo práve tento typ je vlastne "nekultúrny", často až zdevastovaný. Vhodnejší výraz je antropogénna krajina.

So zvyšujúcou sa antropogénnou činnosťou človeka rastú disproporcie medzi potrebami človeka a prírodným prostredím, zvlášť v oblasti neobnoviteľných prírodných zdrojov. Tento vyhrotený vzťah viedol k uvedomelej snahe o ochranu určitých prírodných fenoménov a prírodných zdrojov. Prvá rezervácia na svete vznikla v roku 1832 v Arkansase, prvý národný park na svete v Yellowstone v roku 1872.

Na Slovensku bol vyhlásený Tatranský národný park zákonom Slovenskej národnej rady v roku 1948. Neskôr pribudli Pieninský národný park, národné parky Nízke Tatry, Malá Fatra a Slovenský raj, chránené krajinné oblasti Malé a Biele Karpaty, Horná Orava, Kysuce, Muránska planina, Poľana, Ponitrie, Slovenský kras, Štiavnické vrchy, Veľká Fatra, Vihorlat a Východné Karpaty. Prístupuje sa v nich k aktívnej ochrane prírody - nielen k jej zachovaniu, konzervácii, ale i aktívnemu pôsobeniu na biocenózu tak, aby sa sama vyvíjala pod vplyvom prírodných, prípadne človekom ovplyvnených podmienok. Ochrana sa poskytuje formou zákonov a legislatívnych opatrení nielen vzácnym druhom rastlín a živočíchov, ale i nerastov, skamenelín a prírodným výtvorom.

Človek už po mnoho generácií si prispôsobuje prírodné prostredie svojim potrebám. Polia, lúky, lesy, vodné toky, jazerá, močiare a pod. mení na sídla, dediny, mestá, sídliská, rôzne areály pre šport, obchod, výrobu, skladovanie, rekreáciu a iné účely. Tento proces súhrnne nazývame urbanizáciou.²¹

Urbanizované územia majú okrem bezprostredných účinkov na prírodu a okolie aj klimatické účinky. Ovplyvňujú :

- teplotu (sálaním z tmavých povrchov stien, stiech, ciest a pod., z vlastných zdrojov tepla a znečisťovanie rôznymi exhalátmi, ktoré vytvárajú skleníkový efekt),
- atmosférickú vlhkosť, hmly na fyzikálnom základe (z prachových častíc) i chemickom (reakciami zložiek ovzdušia),
- tvorbu smogu (londýnskeho alebo losangeleského typu).

Hydrologické účinky urbanizovaných území sa prejavujú najmä v zmenách odtokových pomerov dažďových vôd, ktoré rýchlo odtekajú kanalizáciou, prenosom vody medzi povodiami (mestá sú často zásobované diaľkovými vodovodmi) a tepelným znečistením vody, najmä elektrárnami.

Dôsledky urbanizácie na organizmy sú tiež veľmi výrazné. Na jednej strane pri výstavbe sa často vyhubí mnoho organizmov, ale iné sa dobre prispôbia novým podmienkam (napr. z vtákov škorec, čajka, labuť).

Dôležitú funkciu má mestská zeleň, ktorá kompenzuje tepelné a vlhkosťné účinky zástavby, usmerňuje prúdenie vzduchu, znižuje prašnosť a tlmi šírenie hluku.

Primárnou funkciou všetkých sídiel je bývanie. Okrem vlastných bytov sa v nich nachádza i občianske vybavenie (školy, zdravotnícke zariadenia, administratíva), komerčné (obchody, služby, peňažníctvo, hotely a pod.), športoviská, dopravné a technické zariadenia, rekreačné plochy atď. Bývanie vplyva na životné prostredie výstavbou a prevádzkou, dodávkou materiálov, energií, tvorbou odpadov a znečistením vzduchu, vody a pod. Tieto vplyvy závisia od počtu obyvateľov i typu zástavby. Pritom nemusí vždy platiť, že znečistenie je úmerné koncentrácii obyvateľstva. Napr. lokálne kúrenie môže spôsobiť väčšie znečistenie okolia ako centralizované zásobovanie teplom s vyššou účinnosťou výroby tepla, podobne zumpy a septiky sú väčším nebezpečením pre ŽP ako kanalizačná sieť s čistiacimi zariadeniami. Aj nároky na záber pôdy sú na sídliskách relatívne nižšie ako v rozptýlenej zástavbe.

Doprava je neodmysliteľnou súčasťou života moderného človeka. Má však i svoje negatíva : hluk, znečistenie a dopravné nehody. Štatisticky najbezpečnejšia je letecká a železničná doprava, najvyššia nehodovosť je v individuálnej automobilovej doprave. Počet obetí automobilizmu v čase vietnamskej vojny bol v USA vyšší ako počet padlých na bojiskách.

Možnosti zníženia negatívnych vplyvov dopravy v mestách sú :

- zníženie nutnosti zbytočného cestovania pri územnom plánovaní,
- podpora mestskej hromadnej dopravy, zavedenie peších zón a pod.,
- obmedzenie dopravy na určitých miestach alebo v určitom čase.

²⁰ Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR schválená uznesením vlády SR č. 978/2001.

²¹ TÖLGYESSY, J., PIATRİK, M.: Za tajomstvami ekobiofyziky. Bratislava, Obzor 1986, 776 s.

Záver

So zvyšujúcou sa antropogénnou činnosťou človeka rastú disproporcie medzi potrebami človeka a prírodným prostredím, zvlášť v oblasti neobnoviteľných prírodných zdrojov. Na sledovanie smerovania spoločnosti v zmysle udržateľného rozvoja boli vyvinuté rôzne indikátory. Na ich vývoji sa podieľajú skupiny vedcov aj niektoré medzinárodné mimovládne organizácie. Indikátory sú viac či menej agregované a poskytujú pohľad na určité časti aktivít našej spoločnosti i na súhrnné hodnotenie pokroku k udržateľnému spôsobu života. Stav životného prostredia, v ktorom musí fungovať moderná ekonomika, núti komplexne preskúmať hospodárske problémy pod zorným uhlom požiadaviek prostredia a problémy životného prostredia pod zorným uhlom požiadaviek ekonomického rozvoja. Ide o analýzu triedy systémov, v ktorých základnými zložkami sú ekonomika a životné prostredie a možno ich nazvať systémami typu ekonomika – životné prostredie alebo ekonomicko – ekologickými, ekologickými systémami.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Beazley M., 1988: *The Eart Report – Monitoring the Battle for our Environment.*- London, 240 s.
- Čulík J., 2000: *Marx v zrcadle globalizace. – Britské listy.* - [on-line] Available on - URL: ><http://blisty.internet.cz/0009/20000915d.html><, 20.10.2000, cit. HUDIS P.,2000: *Encyclopaedia Britannica, Britanica.com*
- Čulík J., 2000: *Marx v zrcadle globalizace. – Britské listy.* - [on-line] Available on - URL: ><http://blisty.internet.cz/0009/20000915d.html><, 20.10.2000, cit. Micklethwait J. et Wooldridge A.,2000:*A Future Perfect: The Challenge and Hiden Promise of Globalisation*
- French H.F.,1992: Posílení celosvětového dozoru a vplivu na životní prostředí. - In. Brown L.R. a kol.,1992: *Stav světa 1992.*- New York-Praha, 272 s.
- Gro Harlem Brundtland, *Director-GeneralEntry on duty in Geneva: 21 July 1998.* - [on-line] Available on - URL: <http://www.who.int/dg/brundtland/brundtland/en/>
- Johnson P. , 1998: *Zrození moderní doby.* – Praha
- Kennedy P. ,1993: *Svět v jednadvacátém století.*- Praha, 441 s.
- Lacko R. ,1975: *Ekonomické problémy životného prostredia.*- Bratislava, 235 s.
- Mayerová C., 1994: *Úsilie o rovnováhu medzi ochranou životného prostredia a ekonomickým rastom.* - Vienna
- Meleškin M.T. - Zajcev A.P. - Ch. Marinov, 1981: *Ekonomika a životné prostredie – vzájomné pôsobenie a riadenie.* – Bratislava, 181 s.
- Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR schválená uznesením vlády SR č. 978/2001.*
- Nováček P., Huba M., 1994: *Ohrozená planeta.*- Olomouc, 203 s.
- OECD,1991: *The State of the Environment .* – Paris, 297 s.
- Patočka J., 2000.: *O globalizaci a potřebě demokracie.*- in Papoušek J.2000: *Hovory o ekologii.*-Praha, 179 s.
- Primack R.B. - Kindlmann P. - Jersáková J.,2001: *Biologické principy ochrany přírody.* - Praha, 349 s.
- Ritzer G. , 1996: *McDonaldizace společnosti.* - Praha
- Romančíková E., 1997: *Životné prostredie, ekonómia a financie.*- Bratislava, 159 s.
- Soros G. ,1999: *Kríza globálneho kapitalizmu.* – Kalligram,Bratislava, 238 s.
- TÖLGYESSY, J., PATRIK, M.: *Za tajomstvami ekobiofyziky.* Bratislava, *Obzor* 1986, 776 s.
- Zeman J. , 2000: *Globalizace a ochrana životního prostředí.*-Praha

ADRESA AUTORA:

Doc. Ing. Viktor Wittlinger, PhD., Slovenská spoločnosť pre životné prostredie, Kocel'ova 15, 815 94 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: vikwitt@gmail.com

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.